

# העזרה מהסוגיא



סנהדרין יח. – כד:

פרשת ויחי ה'תשפ"ה

פרק שני

דף יח - יט

◆ דיני כהן גדול:

- כהן גדול שחטא:
  - באופן שהעונש מלקות - נידון בבית דין.
  - באופן שהעונש הוא מיתה - נידון בסנהדרין גדולה<sup>א</sup>.
  - דין בבית דין - מותר לכהן גדול להיות דיין בבית דין<sup>ב</sup>.
  - עד בבית דין:
    - לענין דיני ממונות:
    - באופן שהנידון הוא על בן מלך:
    - באופן שהמלך הגיע לסנהדרין בזמן קבלת העדות - הכהן גדול חייב להעיד.
    - באופן שהמלך לא הגיע לסנהדרין בזמן קבלת העדות - הכהן גדול אינו חייב להעיד.
    - באופן שהנידון הוא על שאר האנשים - כהן גדול אינו חייב להעיד.
    - לענין דיני איסורים - כהן גדול חייב להעיד<sup>ג</sup>.

✽ הערות ✽

א הגמ' מבארת שהמקור שכהן גדול שהרג נידון בסנהדרין גדולה דכתיב 'כל הדבר הגדול יביאון אליך' ודורשים 'דבריו של גדול' והגמ' מבארת שדרשה זו נאמרה רק בכהן גדול שהתחייב מיתה ולא שהתחייב מלקות משום שדורשים 'דבר גדול ממש'.

ב בדברי הברייטא מבואר שלמרות שמוותר לכהן גדול להיות דיין בבית דין מ"מ לא מושיבים כהן גדול כאשר דנים על עיבור שנה משום שחוששים שירצה לעבר כדי שלא יהיה צינה ביום הכיפורים ורש"י מבאר שהטעם שהכהן גדול לא רוצה שיהיה צינה ביום הכיפורים משום שצריך לטבול חמש טבילות ואם לא יעברו את השנה יהיה יותר קר ביום הכיפורים, אמנם תוס' סוברים שמחמת כך לא חוששים כיון שמוותר לשפוך מים חמים לתוך המקוה להפיג צינתו, ולכן תוס' מבארים שהטעם שהכהן גדול לא רוצה שיהיה צינה ביום הכיפורים משום שהכהן גדול עובד יחף והריצפה תהיה יותר קרה.

ג הגמ' מבארת שבדיני ממונות באופן שהנידון הוא שאר האנשים כהן גדול אינו חייב להעיד משום שיש בכך חסרון בכבוד הכהן גדול, אבל באופן שהנידון הוא על בן מלך והמלך הגיע לקבל את העדות מותר לכהן גדול להעיד ואין בכך חסרון של מוסיפים שהדין שהכהן גדול אינו חייב להעיד נאמר רק באופן שהעדות הוא על ממון אבל באופן שהעדות הוא על קידוש החודש או על איסורים כהן גדול חייב להעיד משום ש'אין עצה ואין תבונה נגד ה'".

לקבלת העלון או שליחת הערות: B0527147396@gmail.com



• יבום:

- באופן שהכהן גדול מת - מותר לחלוץ או לייבם לאשתו.
- באופן שמת אחיו של הכהן גדול - הכהן גדול יכול לחלוץ ואינו יכול לייבם.
- כהן גדול שמת קרובו:
  - האם מותר לכהן גדול ללות את המת:
  - לרבי מאיר - מותר ללות את המת בתוך העיר בריחוק מהמת (כלומר שבזמן שמלווי המת נמצאים בתוך מבוי הכהן גדול אינו נכנס למבוי, ורק לאחר שמלווי המת יוצאים מהמבוי הכהן גדול נכנס למבוי).
  - לרבי יהודה - אסור ללות את המת.
- הצורה שבה מנחמים את הכהן גדול - סגנו של הכהן גדול עומד בימינו, וראש בית האב והמנחמים בשמאלו, והמנחמים אומרים 'אנו כפרתך' והכהן גדול משיב 'תתברכו מן השמים'.
- דיני סעודת הבראה בכהן גדול שמת לו מת - כל העם יושבים על הארץ והכהן גדול מיסב על הספסל.
- כהן גדול שמנחם אחרים - סגנו של הכהן גדול וכן כהן גדול שהעבירו אותו מכהונתו עומדים בימינו, וראש בית האב והאבלים עומדים בשמאלו, והכהן גדול אומר לאבלים 'תתנחמו'.

◆ דיני מלך:

- מלך שחטא:
  - מלכי בית דוד - דנים אותם בבית דין.
  - מלכי ישראל - לא דנים אותם בבית דין.
- דיין בבית דין:
  - דיני ממונות:
  - מלכי בית דוד - מותר למלך להיות דיין בבית דין.
  - מלכי ישראל - אסור למלך להיות דיין בבית דין.
  - דיני נפשות - אסור למלך להיות דיין בבית דין.
- עד בבית דין - מלך אינו יכול להיות עד.

⊕ הערות ⊕

- ד הגמ' מבארת שבאופן שאחיו של הכהן גדול נשא את אשתו ולאחר מכן מת הכהן גדול אינו יכול לייבם משום שאשתו אסורה על הכהן גדול בעשה כיון שהיא בעולה וכן אסורה עליו בלא תעשה של אלמנה, והעשה של יבום לא יכול לזכות לא תעשה ועשה, ובאופן שאחיו של הכהן גדול ארס את אשתו ולא נשאה ולאחר מכן מת הכהן גדול אינו יכול לייבם את אשתו כיון שהיא אסורה עליו רק באיסור לאו של אלמנה והעשה של יבום יכול לזכות לא תעשה זה, אלא שהיתר זה הוא רק בביאה הראשונה שיש בה עשה ולא בביאה שניה שאין בה עשה, וחכמים גזרו 'ביאה ראשונה אטו ביאה שניה' ולכן הכהן גדול אינו יכול לייבם.
- ה הגמ' מבארת שהמקור של רבי מאיר שאסור לכהן גדול ללות את המת קרוב למת דכתיב 'ומן המקדש לא יצא' ודורשים מקדושתו לא יצא כלומר שהכהן גדול אסור לו ללות את מתו קרוב למת משום שיש חשש שאם ילווה יטמא למת ויתחלל מקדושתו, אבל באופן שמלווה את המת רחוק מהמת אין חשש של טומאה, אמנם רבי יהודה סובר שגם באופן שמלווה את המת מרחוק יש חשש טומאה מחמת מרידות לבו של הכהן גדול.
- ו הגמ' מבארת שבזמן שהכהן גדול מתנחם מאחרים הכהן גדול שהעבירו אותו מכהונתו אינו עומד בימינו משום שיש חשש שיחלש דעתו של הכהן גדול כיון שיחשוב שהכהן גדול שהעבירו אותו מכהונתו שמח בכך שמת קרובו.
- ז הגמ' מבארת שמדאורייתא מלך שחטא דנים אותו, אמנם לאחר שהיה מעשה בינאי המלך שעבדו הרג, וינאי המלך הגיע לבית דין וישב, ושמעון בן שטח אמר לו שצריך לעמוד, והמלך אמר ששאר הדיינים יאמרו האם צריך לעמוד, ושאר הדיינים שתקו, חכמים גזרו שמלך ממלכת ישראל שחטא לא דנים אותו וגזירה זו לא הייתה על מלך ממלכת בית דוד.
- ח הגמ' מבארת שמדאורייתא מותר למלך להיות דיין בדיני ממונות אלא שלאחר שחכמים גזרו שמלך ממלכת ישראל שחטא לא דנים אותו, ממילא גם מלך ממלכת ישראל לא יכול להיות דיין משום שהתקוששו וקוש'ו ודורשים 'קשוט עצמן תחילה ואח"כ קשוט אחרים'.
- ט הגמ' מבארת שהמקור שאסור למלך להיות דיין בבית דין דכתיב 'לא תענה על ריב' ודורשים 'על רב' כלומר שאסור לסתור את דעתו של המופלא בסנהדרין ולכן לאחר שהמלך אומר שהנידון חייב שאר הדיינים לא יכולים לסתור את דבריו ולומר שהנידון זכאי.
- תוס' מבארים שמעיקר הדין האיסור של 'לא תענה על ריב' נאמר בין בדיני נפשות ובין בדיני ממונות אלא שבדיני ממונות לא אכפת לנו שהדיינים האחרים לא יכולים לענות אחריו.
- תוס' מקשים שמצינו שדוד המלך דן את נבל כמווד במלכות למרות שהיה דיני נפשות, ותוס' מתרצים שכיון דין זה היה לכבודו של דוד אין חסרון בכבודו של דוד שהדיינים האחרים ידברו לפניו.



• דיני מלך שמת:

- האם מותר לישא את אשת המלך:
  - לת"ק - אסור.
  - לרבי יהודה - לכל אדם אסור, אמנם למלך אחר מותר<sup>1</sup>.
- דין יבום באשת המלך - לא חולצים ולא מייבמים לאשת המלך<sup>2</sup>.
- דיני מלך אחיו:
  - לת"ק - המלך לא חולץ ולא מייבם<sup>3</sup>.
  - לרבי יהודה - באופן שהמלך רוצה לחלוץ או לייבם הרשות בידו<sup>4</sup>.

◇ דיני יציאת רוצח בשוגג מעיר מקלט:

- מי יכול להחזיר רוצח בשוגג מעיר מקלט בזמן מיתתו - כהן גדול שמשמש כעת, או כהן גדול שהעבירו אותו מכהונתו, ונחלקו התנאים האם משוח מלחמה מחזיר או לא.
- באיזה אופן רוצח בשוגג יכול לחזור מהעיר מקלט:
  - באופן שבזמן גמור הדין של הרוצח בשוגג היה כהן גדול או משוח מלחמה - הרוצח חוזר מהעיר מקלט בזמן מיתתו של הכהן גדול או בזמן מיתתו של המשוח מלחמה.
  - באופן שבזמן גמור הדין של הרוצח בשוגג לא היה כהן גדול ומשוח מלחמה - הרוצח לא יכול לחזור מהעיר מקלט לעולם<sup>5</sup>.
- ◇ צורת ניחום האבלים בשורה - בתחילה היו האבלים עומדים והמנחמים עוברים בשמאלם של האבלים, אמנם לאחר שהיה מעשה שהתגרו שתי משפחות מי יעבור הראשון חכמים תיקנו שהאבלים יעברו והמנחמים יעמדו, ורבי יוסי החזיר את התקנה הראשונה למקומה<sup>6</sup>.
- ◇ דיני הליכת אשה בשוק יחד עם בנה - אסור לבן להלך אחר אמו<sup>7</sup>.
- ◇ דיני בית הכסא שבשדות - חכמים תיקנו שהנשים יספרו זו עם זו כדי שלא יהיה חשש יחוד.

דף כ

◇ דיני מלך:

- באופן שמת קרובו של המלך:
  - האם המלך מלווה את המת:
    - לת"ק - המלך אינו יוצא מפתח הפלטרין שלו ללוות את המת.
    - לרבי יהודה - באופן שהמלך רוצה למחול על כבודו ולצאת ללוות את המת הרשות בידו.
  - דיני סעודת הבראה - כל העם יושבים על הארץ והמלך מייסב על הדרגש<sup>8</sup>.
- מלך שרוצה לצאת למלחמת הרשות - צריך ליטול רשות מסנהדרין גדולה.

» הערות «

- י הגמ' מבארת שהמקור של רבי יהודה שלמלך מותר לישא אשת מלך אחר דכתיב 'ואתנה לך את בית אדוניך ואת נשי אדוניך בחיקך', אמנם ת"ק סובר שכוונת הפסוק שיתנו לדוד המלך את הנשים שראויות לו מבית המלך כלומר את מירב ומיכל שהיו בנותיו של שאול.
- יא רש"י מבאר שהטעם שלא חולצים לאשת המלך משום שהיא אסורה להנשא.
- יב רש"י מבאר שהטעם שהמלך לא חולץ משום שגנאי שהיבמה תרוקק בפניו והטעם שהמלך אינו מייבם משום שגנאי למלך לקום על שם אחיו.
- יג הגמ' מבארת שרבי יהודה סובר שהדין שמלך לא יכול למחול על כבודו נאמר רק באופן שאינו מקיים מצווה אבל במקום מצוה המלך יכול למחול על כבודו, ותוס' מוסיפים מבארים שהמלך לא יכול למחול על כבודו בשביל לכבד כלה משום שכבוד המלך עדיף מכבוד הכלה וא"כ אין מצוה לכבד את הכלה.
- יד בדברי הגמ' מבואר שכהן גדול שהרג אינו יכול לצאת מהעיר מקלט לעולם וכן אדם שהרג כהן גדול אינו יוצא, ותוס' מבארים שדברי הגמ' נאמרו באופן שבזמן גמור הדין של לא מינו כהן גדול אחר וכן לא היה כהן גדול שהעבירו אותו, וכן לא היה משוח מלחמה לפי הצד משוח מלחמה מחזיר.
- טו הגמ' מבארת בשביל לעשות שורה לנחם את האבלים צריך שהמנחמים צריכים להיות לפחות עשרה אנשים והאבלים אינם מהמנין.
- טז הגמ' מבארת שהטעם שחכמים גזרו שהבן לא ילך אחר אמו משום שהיה מעשה שהיה, ורש"י מבאר שהמעשה היה שאנשים פרוצים חטפו את הבן והניחו אותו בבית וכאשר האם חזרה ולא ראתה את הבן צעקה ובכתה ואחד מהפרוצים אמר לה בואי ואראך את בנך ונכנסה לבית אחריו ועינו אותה.
- יז הגמ' מבארת ש'דרגש' הכוונה למטה שהמצע הוא מעור שיש בו חבלים, וקושרים את החבלים בלולאות שקשורות לארוכות המטה. ואילו ב'מטה' המצע הוא מחבלים וקושרים אותם בתוך נקבים שנמצאים בארוכות המטה.



• זכויות המלך:

- לרבי יוסי - כל הדינים שכתובים בפרשת המלך [שמואל א ח] מותר למלך לעשות<sup>11</sup>.
- לרבי יהודה - כל הדינים שכתובים בפרשת המלך אסור למלך לעשות, והם נכתבו בשביל לאיים על העם שיפחדו מהמלך.
- האם יש מצוה למנות מלך - לרבי יהודה כן, לרבי נהוראי לא<sup>12</sup>.
- דיני ביזת מלחמה:
  - אוצרות מלכים - למלך.
  - שאר הביזה - חצי למלך וחצי לשאר העם והמלך נוטל חלק בראש.

◆ מקום הליכת האנשים והנשים בלוויית המת:

- לת"ק - במקום שנוהגים שהאנשים הולכים לפני המטה והנשים אחרי המטה יעשו כך, ובמקום שנוהגים שהנשים הולכות לפני המטה והאנשים הולכים אחרי המטה יעשו כך<sup>13</sup>.
- לרבי יהודה - בכל מקום הנשים הולכות לפני המטה והאנשים הולכים אחרי המטה<sup>14</sup>.

◆ דיני כפיית המטה:

- במטה רגילה - צריך להופכה על פניה.
- במטה שיש לה נקליטים - מעמידה על צידה כיון שאי אפשר להופכה על פניה מחמת הנקליטים.
- בדרגש - לת"ק מעמידו על צידו לרבי שמעון בן גמליאל צריך להופכו על פניו<sup>15</sup>.

דף כא

◆ דיני המלך:

- מספר הנשים שמותר למלך לישא:
  - לרבי יהודה:
    - באופן שיש חשש שהנשים יסירו את ליבו - אסור למלך לישא הרבה נשים.
    - באופן שאין חשש שהנשים יסירו את ליבו - מותר למלך לישא כמה נשים שירצה.
  - לרבי שמעון:
    - באופן שיש חשש שהנשים יסירו את ליבו - אסור למלך לישא אפילו אשה אחת.
    - באופן שאין חשש שהנשים יסירו את ליבו - אסור למלך לישא הרבה נשים<sup>16</sup>.

☞ הערות ☞

יח בפרשת המלך כתוב 'ואת שדותיכם ואת כרמיכם וזיתיכם הטובים יקח ונתן לעבדיו' ונחלקו תירוצי התוס' בביאור דין זה: לתירוץ הראשון בתוס' מותר למלך לקחת את השדות עבור עבדיו ולא עבור עצמו, ולתירוץ השני והשלישי מותר למלך לקחת בין עבור עבדיו ובין עבור עצמו, ולתירוץ הרביעי מותר לקחת את השדות הרחוקות מהעיר שלא טובות כל כך ולא את השדות שקרובות לעיר, ולתירוץ החמישי מותר לקחת רק שדה מקנה ולא שדה אחוזה, ולתירוץ השישי מלך שהומלך על ידי השם ומולך על כך עם ישראל מותר לקחת את כל השדות בין עבור עבדיו ובין עבור עצמו אבל מלך שלא הומלך על ידי השם או שלא מולך על כל עם ישראל אסור לקחת שדות.

יט הגמ' מבארת שלדעת רבי יהודה יש שלש מצוות שעם ישראל הצטווה לעשות בכניסתו לארץ להעמיד מלך ולאחר מכן למחות זרעו של עמלק ולאחר מכן לבנות את בית המקדש.

כ תוס' מבארים שהטעם של המנהג שהאנשים הולכים לפני המטה והנשים אחרי המטה משום שגנאי לבנות ישראל שיסתכלו בהם האנשים, והטעם של המנהג שהנשים הולכות לפני המטה משום שהנשים גרמו מיתה לעולם ובשעת צער אין חשש הרהור.

כא הגמ' מבארת שהמקור של רבי יהודה שבכל מקום הנשים הולכות לפני המטה והאנשים הולכים אחרי המטה דכתיב 'והמלך דוד הולך אחר המטה' ומבואר שהאנשים הלכו אחר המטה, אמנם ת"ק סובר שאין מכך הכרח משום שדוד המלך הלך ממקום האנשים למקום הנשים וחזר ממקום הנשים למקום האנשים בשביל שידעו שהוא לא גרם את הריגתו של אבנר.

כב רש"י מבאר שת"ק סובר שאין חיוב של כפיית המטה בדרגש משום שבדרגש יש מצע של עור ואם יהפכו את הדרגש לגמרי המצע של העור יתקלקל מחמת לחלוח המים ולכן מספיק להעמידו על צידו, אמנם רבי שמעון בן גמליאל סובר שיש חיוב של כפיית המטה בדרגש, וכדי שלא יתקלקל המצע של העור אפשר להתיר את הלולאות שמחברות את המצע של העור לארוכות המטה והמצע יפול לארץ ולאחר מכן יהפוך את הדרגש.

כג מקור האיסור של המלך להרבות נשים הוא מהפסוק 'לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו' והגמ' מבארת שרבי יהודה סובר שבדרך כלל 'לא דורשים טעמא דקרא' אמנם באופן זה שהתורה כתבה במפורש את הטעם 'לא יסור לבבו' דורשים טעמא דקרא ולכן האיסור להרבות נשים נאמר רק באופן שיש חשש שהנשים יסירו את ליבו ולא באופן שאין חשש שהנשים יסירו את ליבו, אמנם רבי שמעון סובר שבדרך כלל 'דורשים טעמא דקרא' ולכן המילים 'לא יסור לבבו' מיותרים ולכן דורשים שאסור לישא אפילו אשה אחת באופן שיש חשש שהאשה תסיר את ליבו ולא ירבה לו נשים' הכוונה שאסור לישא הרבה נשים באופן שאין חשש שהאשה תסיר את ליבו.



- מספר הנשים שנחשבות 'הרבה נשים':
  - לתנא של המשנה - שמונה עשרה.
  - לתנא של הברייתא הראשונה - עשרים וארבע.
  - לתנא של הברייתא השניה - ארבעים ושמונה<sup>12</sup>.
- האם מותר למלך להרבות סוסים:
  - סוס שמיועד למרכבתו ופרשיו - מותר.
  - סוס בטל - אסור להרבות<sup>13</sup>.
- האם מותר למלך להרבות כסף וזהב:
  - כסף וזהב שמיועד עבור שכר החיילים בשנה זו - מותר.
  - כסף וזהב שאינו מיועד עבור שכר החיילים - אסור<sup>14</sup>.

#### ◆ דיני משכון באלמנה:

- לרבי יהודה - לא ממשכנים.
- לרבי שמעון:
  - עניה - לא ממשכנים.
  - עשירה - ממשכנים<sup>15</sup>.

#### ◆ דיני אשת יפת תואר:

- לרש"י - אסור לבוא עליה במלחמה אלא רק לאחר שעשה את כל הדינים שכתובים בפרשת יפת תואר.
- לתוס' - מותר לבוא עליה ביאה אחת במלחמה, ולאחר מכן אם רוצה לשאת אותה לאשה צריך לעשות את כל הדינים שכתובים בפרשת יפת תואר.

#### ◆ דיני יחוד:

- יחוד עם עריות - אסור מדאורייתא.
- יחוד עם פנויה - אסור מדרבנן.

#### ◆ דיני כתיבת ספר תורה:

- כל אדם - צריך לכתוב ספר תורה לעצמו ואינו יוצא ידי חובה בספר שירש מאבותיו<sup>16</sup>.
- מלך:
  - לרבי יוסי ורבי - צריך לכתוב ספר תורה לעצמו שיוצא ונכנס עמו.

#### ☞ הערות ☞

הגמ' מוסיפה שאיסור להרבות נשים נאמר רק על המלך ולא על אדם אחר דכתיב 'לא ירבה לו נשים'.

כד הגמ' מבארת שהמקור של התנא של המשנה ש'הרבה נשים' הכוונה שמונה עשרה נשים הוא מזדו המלך שהיה לו שש נשים וכתוב 'ואם מעט והוסיפה לך כהנה וכהנה' ודורשים 'כהנה' עוד שש נשים, ו'כהנה' עוד שש נשים ומבואר ש'הרבה נשים' הכוונה שמונה עשרה נשים, והגמ' מוסיפה שלא דורשים מה'כהנה' השני עוד שנים עשר נשים משום שדורשים היקש בין ה'כהנה' הראשון שהוא שש נשים שגם ה'כהנה' השני הוא שש נשים, אמנם התנא של הברייתא הראשונה סובר שלא דורשים היקש ולכן דורש מ'כהנה' השני עוד שנים עשר נשים ומבואר ש'הרבה נשים' הכוונה עשרים וארבעה נשים, והתנא של הברייתא השניה דורש גם את האות 'ו' במילה 'וכהנה' ולומד מאות זו שמוותר להוסיף עוד עשרים וארבעה נשים ומבואר ש'הרבה נשים' הכוונה ארבעים ושמונה נשים.

כה בפסוק כתוב 'ולא ירבה לו סוסים ולא ישוב את העם מצרימה למען הרבות סוס' והגמ' מבארת שמסברא היינו יודעים שאין איסור להרבות סוסים עבור מרכבתו ופרשיו אלא שהיינו אומרים שצריך לצמצם בסוסים עבור מרכבתו ופרשיו אלא שדורשים מהמילה 'לו' שלא צריך לצמצם בסוסים עבור מרכבתו ופרשיו והאיסור נאמר רק בסוס בטל, ודורשים משינוי לשון הפסוק 'סוסים' ו'סוס' שהאיסור להרבות נאמר אפילו באופן שיש לו סוס אחד בטל, ובאופן שהרבה סוסים רבים בטלים עובר באיסור על כל סוס וסוס.

כו בפסוק כתוב 'וכסף וזהב לא ירבה לו' והגמ' מבארת שמסברא היינו יודעים שאין איסור להרבות כסף וזהב עבור שכר החיילים בשנה זו, אלא שהיינו אומרים שצריך לצמצם בכסף וזהב עבורם, אלא שדורשים מהמילה 'לו' שלא צריך לצמצם בכסף וזהב עבור שכר החיילים בשנה זו והאיסור נאמר רק בכסף זהב שאינו מיועד עבור שכר החיילים בשנה זו.

כז בפסוק כתוב 'לא תחבול בגד אלמנה' ורבי יהודה סובר שלא דורשים טעמא דקרא ולכן איסור זה נאמר בין בעניה ובין בעשירה, אמנם רבי שמעון סובר שדורשים טעמא דקרא שאיסור זה נאמר רק בעניה משום שיש חשש שמחמת שיצטרך להחזיר את המשכון ישיאה שם רע בשכינותיה אבל בעשירה שלא שייך חשש זה לא נאמר האיסור אלא מותר למשכן.

כח הגמ' מבארת שהמקור שכל אדם צריך לכתוב ספר תורה לעצמו דכתיב 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת'.



○ לרבי שמעון בן אלעזר - צריך לכתוב שני ספרי תורה אחד שיוצא ונכנס עמו ואחד שמונח בבית גנזיוכ"ט.

## דף כב

### ◆ דיני מלך:

- כבוד המלך - א. לא רוכבין על סוסו. ב. לא יושבין על כסאו. ג. לא משתמשין בשרביטו. ד. לא רואין אותו כשהוא מסתפר. ה. לא רואים אותו כשהוא ערום. ו. לא רואים אותו כשהוא בבית המרחץ'.
- תספורת - המלך צריך להסתפר בכל יום דכתיב 'מלך ביפיו תחזינה עיניך'.

### ◆ דיני כהונה:

#### • שתיית יין:

○ בזמן בית המקדש - אסור.

○ בזמן הזה:

▪ לת"ק - אסור לשתות יין.

▪ לרבי - מותר לשתות יין לא.

#### • תספורת:

○ בזמן בית המקדש:

▪ כהן גדול - צריך להסתפר מערב שבת לערב שבת<sup>ל</sup>.

▪ כהן הדיוט - צריך להסתפר כל שלשים יום<sup>ל</sup>.

○ בזמן הזה - לא צריך להסתפר<sup>ל</sup>.

## פרק שלישי

## דף כג

### ◆ דיני בחירת בית דין לדון בפניו:

- באופן שבעל דין אחד בחר דיין אחד ובעל דין השני בחר דיין אחד:
  - לרבי מאיר - בוחרים את הדיין השלישי מדעת הדיינים ומדעת הבעלי דינים.

### ☞ הערות ☜

כט הגמ' מבארת שהמקור של רבי שמעון בן אלעזר שהמלך צריך לכתוב שני ספרי תורה דכתיב 'וכתב לו את משנה התורה הזאת' אמנם רבי יוסי ורבי דורשים מפסוק זה שהכתב של הספר תורה עתיד להשתנות.

ל המשנה מבארת שהמקור שצריך לנהוג כבוד במלך דכתיב 'שום תשים עליך מלך' ודורשים שתהיה אימתו עליך.

לא בדברי הגמ' מבואר שבזמן בית המקדש אסור לכהן לשתות יין ביום שבו הבית אב שלו עובד בבית המקדש, ובזמן הזה מדאורייתא מותר לשתות בזמן הזה משום שהאסור של שתיית יין נאמר רק 'בזמן ביאה' ולא בזמן הזה שאינו 'זמן ביאה' אמנם ת"ק סובר שמדרבנן אסור לכהן לשתות יין בזמן הזה משום ש'מהרה יבנה בית המקדש', אמנם רבי סובר שלא חוששים שיבנה בית המקדש פתאום.

הברייתא מוסיפה שלפי ת"ק כהן שיועד את משמרתו ואת משמרת בית אב שלו אסור בשתיית יין רק ביום זה, וכהן שמכיר את משמרתו ולא מכיר את משמרת בית אב שלו אסור בשתיית יין בשבוע זה, וכהן שאינו מכיר את משמרתו אסור בשתיית יין בכל השנה.

לב הגמ' מבארת שהטעם שכהן גדול צריך להסתפר מערב שבת לערב שבת משום שהמשמרות מתחלפות בשבת והם צריכים לראות את הכהן גדול ביפיו. והגמ' מוסיפה שבכהן גדול כתוב 'כסום יכסמו את ראשיהם' ולכן צריך להסתפר שלא יעלה שיערה אחת על גבי חברתה [ע"פ ר"ג נדרים נא א].

לג הגמ' מבארת שהמקור שכהן הדיוט צריך להסתפר בכל שלשים יום דכתיב 'ופרע לא ישלחו' ודורשים היקש 'פרע פרע' לנזיר שסתם נזירות שלשים יום ולפי"ז כוונת הפסוק שלאחר שהשער בשיעור 'פרע' של שלשים יום אסור לכהן להמשיך ולא להסתפר דהיינו שאסור לכהן לגדל את השער שלשים ואחד יום, אלא צריך להסתפר לכל היותר ביום השלשים.

לד הגמ' בתירוח הראשון מבארת שהדין שבזמן הזה לא צריך להסתפר נאמר אפילו לדעת ת"ק שאסור לכהן לשתות יין בזמן הזה משום ש'מהרה יבנה בית המקדש' (וכפי שהובא לעיל הערה לא), משום שבתספורת אין חשש שיבנה בית המקדש ולא יוכל לעבוד כיון שיוכל להסתפר ולעבוד אבל בין יש חשש שיבנה בית המקדש ולא יוכל לעבוד (ולמרות שבשתיית רביעית השינה והדרך מפיגים את היין מ"מ בשתיית יותר מרביעית השינה והדרך לא מפיגים את היין), והגמ' בתירוח השני שביין יש חשש ש'מהרה יבנה בית המקדש' משום שכהן ששתה יין ועבד עבודתו מחוללת אבל בתספורת אין חשש כיון שכהן שלא הסתפר ועבד עבודתו לא מחוללת.



- לחכמים - בוחרים את הדיין השלישי מדעת הדיינים ולא צריך את דעת הבעלי דינים לה.
- באופן שהמלוה רוצה לדון בבית דין של העיר והלוה טוען שרוצה לדון בבית הועד:
  - לרבי יוחנן - הלוה יכול לתבוע שידונו בבית הועד.
  - לרבי אלעזר - הלוה לא יכול לתבוע שידונו בבית הועד<sup>ל</sup>.
- באופן שהלוה רוצה לדון בבית דין של העיר והמלוה טוען שרוצה לדון בבית הועד - המלוה יכול לתבוע שידונו בבית הועד משום ש'עבד לזה לאיש מלוה'.

◆ דיני בעל דין שפוסל את העדים שהביא הבעל דין השני או שפוסל את הדיין שהבעל דין השני בחר:

- באופן שהבעל דין מעיד לבדו שהעד פסול או שהדיין פסול - אינו נאמן.
- באופן שהבעל דין מעיד יחד עם עד נוסף שהעד פסול או שהבעל דין פסול - אינו נאמן משום ש'נוגע בעדותו'.
- באופן שהבעל דין השני הביא שני עדים שהדיין הוא קרוב או פסול - הדיין פסול.
- אופנים נוספים:
- בדברי המשנה מבואר שנחלקו רבי מאיר ורבנן האם בעל דין אחד יכול לפסול את הדיין שבחר הבעל דין השני ונחלקו האמוראים בביאור המחלוקת וכדלהלן:
  - לתירוץ הראשון של הגמ' בדעת רבי יוחנן - באופן שהדיין לא יודע לדון אלא הציבור קיבלו על עצמם לדון בפניו (כערכאות שבסוריא) והבעל דין אומר שאינו רוצה לדון בפניו אלא בפני דיין אחר, לרבי מאיר הדיין פסול לרבנן הדיין כשר<sup>ל</sup>.
  - לרבי בשם רבי יוחנן - באופן שהבעל דין העיד יחד עם עד נוסף שהעדים שהבעל דין הביא פסולים וכן הדיין שהבעל דין השני בחר פסול, ולאחר מכן באו עדים שהעידו שהעדים שהבעל דין הביא פסולים, לרבי מאיר הדיין פסול משום ש'מיגו' שהבעל דין נאמן שהעדים פסולים נאמן גם שהדיין פסול, ולרבנן הדיין כשר משום שלא אומרים 'מיגו'.
- בדברי המשנה מבואר שנחלקו רבי מאיר ורבנן האם בעל דין אחד יכול לפסול את העדים שהביא הדיין השני, ונחלקו האמוראים בביאור המחלוקת וכדלהלן.
  - לרבי אלעזר - באופן שהבעל דין מעיד יחד עם עד נוסף שמשפחת העד פסולה וממילא העד נפסל לרבי מאיר העדים פסולים ולרבנן העדים כשרים.
  - לרב דימי בשם רבי יוחנן:
- לרש"י - באופן שהבעל דין הראשון אמר שיש לו ארבעה עדים להעיד ולאחר מכן הביא ארבעה עדים להעיד, והבעל דין השני העיד יחד עם עד נוסף על שני עדים מתוכם שהם פסולים, לרבי מאיר העדים פסולים ולרבנן העדים כשרים<sup>ל</sup>.

✻ הערות ✻

- לה הגמ' מבארת שלפי רבי מאיר בעלי הדין לא יכולים לבחור את הדיין השלישי שלא מדעת הדיינים משום שהדיינים לא רוצים לשבת בדיון באופן שלא יודעים מי ישב עמם.
- לו הגמ' בתירוץ הראשון מבארת שדברי רבי אלעזר שהלוה לא יכול לתבוע שרוצה לדון בבית הועד נאמרו באופן שהמלוה רוצה לדון בפני בית דין אבל באופן שהמלוה רוצה לדון בפני ערכאות שבסוריא הלוה יכול לתבוע שרוצה לדון בבית דין, והגמ' בתירוץ השני מבארת שדברי רבי אלעזר שהלוה לא יכול לתבוע שרוצה לדון בבית הועד נאמרו באופן שיש טירחא למלוה ללכת לבית הועד אבל באופן שהלוה רוצה לדון בפני בית דין אחר שסמוך (לרש"י בתוך העיר לתוס' בתוך שלש פרסאות לעיר) הלוה יכול לתבוע שרוצה לדון בבית דין אחר.
- הגמ' מוסיפה שבאופן שיש זכות ללוה לתבוע שרוצה לדון בבית דין אחר והמלוה מסכים לדון בפני בית דין שהלוה רוצה דנים בבית דין זה, ובאופן שהמלוה אינו מסכים לדון בפני הבית דין שהלוה רוצה אין אחד מהם יכול לכופף את חבריו לדון בבית דין שאינו רוצה אלא צריכים למצוא בית דין ששניהם רוצים.
- לז תוס' [ג]. מבארים שדיין שאינו יודע לדון פסול, אמנם באופן שהציבור קיבלו על עצמם (כערכאות שבסוריא) כשר, ובדברי הגמ' בסוגיין מבואר שרבי מאיר סובר שלמרות שהדיין כשר באופן שבעל דין אחד בחר דיין שאינו יודע לדון שהציבור קיבלו על עצמם והבעל דין השני אומר שאינו רוצה לדון בפניו אלא בפני דיין שיוודע לדון הדיין נפסל והבעל דין הראשון צריך לבחור דיין אחר.
- בדברי הגמ' מבואר בדעת רבין בשם רבי יוחנן מבואר שמחלוקת התנאים האם בעל דין יכול לומר שאינו רוצה לדון בפני בעל דין אחר נאמרה באופן שהדיין אינו יודע לדון אבל באופן שהדיין יודע לדון לכו"ע הבעל דין השני לא יכול לומר שאינו רוצה לדון בפניו.
- לח רש"י מבאר שרבי מאיר סובר שבאופן שהבעל דין הראשון אמר שיש לו ארבעה עדים להעיד ולאחר מכן הביא ארבעה עדים ושנים מתוכם נמצאו פסולים, הבעל דין לא צריך להוסיף ולהביא שני עדים נוספים ולכן הבעל דין השני נאמן להעיד על שני עדים מתוך הארבעה עדים שהבעל דין הראשון הביא שהם פסולים ואינו נחשב 'נוגע' אמנם רבנן סוברים שבאופן שהבעל דין הראשון אמר שיש לו ארבעה עדים להעיד ולאחר מכן הביא ארבעה עדים ושנים מתוכם נמצאו



- לתוס' - באופן שהבעל דין הראשון אמר שיש לו ארבעה עדים להעיד, והביא שני עדים מתוכם, והבעל דין השני העיד יחד עם עד נוסף שהעדים פסולים, לרבי מאיר העדים פסולים ולרבנן העדים כשרים.
- לרבי בשם רבי יוחנן - באופן שהבעל דין הביא ארבעה עדים, והבעל דין השני העיד יחד עם עד נוסף ששני העדים מתוך העדים שהבעל דין השני הביא פסולים וכן העיד יחד עם עד שהדיין שהבעל דין השני בחר פסולים, ולאחר מכן באו עדים נוספים שהעידו שהדיין פסול, לרבי מאיר העדים פסולים משום ש'מיגו' שנאמן לענין הדיין נאמן גם לענין העדים, ולרבנן העדים כשרים משום שלא אומרים 'מיגו'.

## דף כד

### ◆ דיני אדם שקיבל על עצמו לדון בפני דיין פסול:

- הקדמה - המשנה מביאה שנחלקו רבי מאיר ורבנן באדם שהסכים לדון בפני דיין פסול (כגון אביו או אבא של בעל דינו) לרבי מאיר יכול לחזור בו ולחכמים לא יכול לחזור בו, ויש לדון בביאור האופן שבו נחלקו וכדלהלן.
- האם המחלוקת של רבי מאיר ורבנן נאמרה באופן שמוחל על חוב או באופן שמתחייב לשלם:
  - לשמואל:
    - באופן של 'מחול לך' - נחלקו רבי מאיר ורבנן.
    - באופן של 'אתן לך' - יכול לחזור בול"ט.
  - לרבי יוחנן:
    - לצד הראשון בגמ' - נחלקו בין באופן של 'מחול לך' ובין באופן של 'אתן לך'.
    - לצד השני בגמ':
      - באופן של 'מחול לך' - לא יכול לחזור בו.
      - באופן של 'אתן לך' - נחלקו רבי מאיר ורבנן.
  - לר"ב:
    - באופן של 'מחול לך' - לא יכול לחזור בו.
    - באופן של 'אתן לך' - נחלקו רבי מאיר ורבנן<sup>מ</sup>.
- האם המחלוקת של רבי מאיר ורבנן נאמרה לפני גמר דין או לאחר גמר דין:
  - לרבי יוחנן:
    - לפני גמר דין - יכול לחזור בו.
    - לאחר גמר דין - נחלקו רבי מאיר ורבנן.
  - לריש לקיש:
    - לפני גמר דין - נחלקו רבי מאיר ורבנן.
    - לאחר גמר דין - לא יכול לחזור בו.

## ☞ הערות ☜

פסולים, הבעל דין צריך להוסיף ולהביא שני עדים נוספים כיון שאמר שיש לו ארבעה עדים, ולכן הבעל דין השני אינו נאמן להעיד על שני עדים מתוך הארבעה עדים שהבעל דין הראשון הביא שהם פסולים משום שנחשב 'נוגע'.

ורש"י מבאר שרבנן סוברים כדעת רבי ולכן בעל דין שאמר שיש לו ארבעה עדים והביא ארבעה עדים ושנים נפסלו צריך להוסיף ולהביא שני עדים נוספים, והגמ' בחו"א סברה שרבי מאיר סובר כדעת רבי שמעון בן גמליאל ולכן בעל דין שאמר שיש לו ארבעה עדים והביא ארבעה עדים ושנים נפסלו לא צריך להוסיף ולהביא שני עדים נוספים, והגמ' דוחה שאפשר לומר שרבי מאיר סובר כדעת רבי

תוס' חולקים על דברי רש"י וסוברים שבאופן שהבעל דין הראשון שיש לו ארבעה עדים להעיד ולאחר מכן הביא ארבעה עדים ושנים מתוכם נמצאו פסולים לכו"ע לא צריך להוסיף ולהביא עדים נוספים כיון שהבעל דין הראשון קיים את דבריו שהביא ארבעה עדים, ולא דייק ששנים מתוכם פסולים.

לט רש"י מבאר ששמואל סובר שבאופן של 'מחול לך' שהתובע קיבל על עצמו דיין פסול חכמים סוברים שלא יכול לחזור בו משום שבאמירתו קנה הנתבע את הממון, אבל באופן של 'אתן לך' שהנתבע קיבל על עצמו דיין פסול חכמים סוברים שיכול לחזור משום שבאמירתו לא קנה התובע את הממון.

מ המשנה מביאה שנחלקו רבי מאיר ורבנן גם באופן שהיה חייב שבועה ומחלו שבמקום השבועה יעשה נדר, והגמ' מבארת שלפי הצד שנחלקו באופן שמוחל על חוב המחלוקת נאמרה באופן שעל ידי השבועה היה נפטר, ולפי הצד שנחלקו באופן שמתחייב לשלם המחלוקת נאמרה באופן שעל ידי השבועה היה נוטל.



- האם המחלוקת של רבי מאיר ורבנן נאמרה באופן שקיבל על עצמו לדון בפני דיין אחד פסול ושני דיינים כשרים או באופן שקיבל על עצמו לדון בפני דיין אחד פסול לבדו:
  - לרש"י - המחלוקת של רבי מאיר ורבנן נאמרה בין באופן שקיבל על עצמו לדון בפני דיין אחד פסול ושני דיינים כשרים ובין באופן שקיבל על עצמו לדון בפני דיין אחד פסול לבדו.
  - לתוס' - המחלוקת של רבי מאיר ורבנן נאמרה באופן שקיבל על עצמו לדון בפני דיין אחד פסול ושני דיינים כשרים, אבל באופן שקיבל על עצמו לדון בפני דיין אחד פסול לבדו לכו"ע יכול לחזור בו משום שיש 'תרת' לריעותא'.